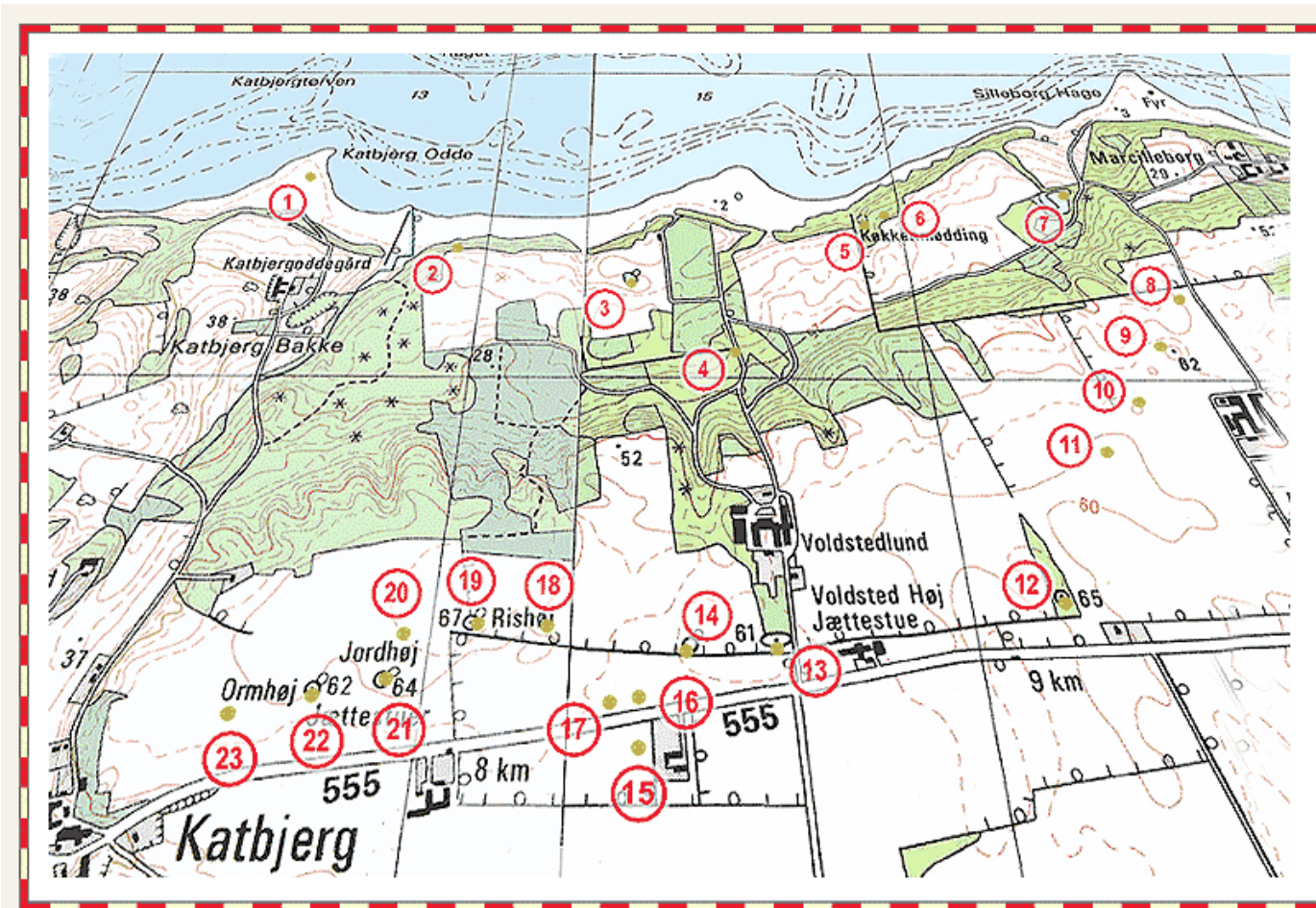

På opdagelse i landskabet omkring Kongehøjen

Indledning

Vi tager nu på opdagelse i det nutidige landskab omkring Kongehøjen.

Fra istiden og de ca. 15.000 år frem til i dag er der sket store forandringer i landskabet ved Mariager fjord. Naturens kræfter har formet og ændret landskabet og mennesket har her igennem tiden sat sine spor i form af de efterladte fortidsminder. En del af disse fortidsminder kan i dag endnu ses. Nogle er ikke offentligt tilgængelige, andre er næsten forsvundne, men her får du nu mulighed for at besøge dem fra luften.

Turen over landskabet er en rejse, igennem både rum og tid. Fra sporene efter istidens smeltevandsfloder og dødishuller, langs stenalderhavets kystskrænt, videre henover de fredede fortidsminder med de imponerende storstensgrave fra bondestenalderen og frem til de næsten forsvundne bronzealdergravhøje.

Her kan du finde Kongehøjen og gå på opdagelse i landskabet omkring Kongehøjen gennem billeder og historier. På hjemmesiden kan du også skifte baggrund mellem luftfoto og nutids- eller gammelt kort under turen.

GOD TUR – OGSÅ I VIRKELIGHEDEN

1: Landskabet – Mariager fjord og det marine forland

Mariager Fjord ved Katbjerg Odde. Det flade land langs kysten er hævet havbund fra stenalderen.

Udsigt over Mariager Fjord. Katbjerg Odde i forgrunden er en del af et arealfredet og område hvortil offentlig adgang er tilladt fra P-pladsen ved Katbjerg.

Det kuperede og afvekslende landskab omkring Mariager Fjord er skabt af isen og vandets mægtige kræfter. Landskabet er formet af gletschere og smeltevand der under istiden gravede, skubbede og rodede i jordlagene og aflejrede nye lag af ler, sand og grus – den såkaldte moræne. Istidens aflejringer dækker over kalklag fra endnu ældre tider - kridttiden. Mariager fjord er som de øvrige østjyske fjorde en tunneldal gravet af smeltevandet under stort tryk på dets vej frem mod isens rand. Man anslår, at vandstanden i verdenshavene under istiden var sænket 120 m, grundet de enorme vandmængder der var bundet i den indtil 3 km. tykke indlandsis. Da isen for omkring 22.000 år siden begyndte at smelte bort steg vandstanden i havet og fritaget for isens tyngende vægt begyndte landet så langsomt at hæve sig.

Kanterne af Mariager Fjord er flankeret af lave enge. Disse lavtliggende områder er geologisk set hævet havbund fra stenalderhavet, som takket være den efterfølgende landhævning igen er blevet til landjord. Engområderne har gennem årtusinder været livsvigtige græsningsarealer for vildt og husdyr samt jagtmarker for mennesker.

2: Landskabet - Stenalderens kystlinie

Den gamle kystlinie fra stenalderhavet ligger som et stort "trappetrin" i landskabet ca. 5 m. over nuværende havspejl.

Ved Katbjerg Odde ligger sommerhusene direkte på den gamle kystskrænt, hvor bopladserne også lå for ca. 6.500 år siden.

Lidt tilbagetrukket fra engene langs fjorden - i en højde af omkring 5 meter over nutidens havspejl - forløber et kæmpemæssigt "trappetrin" i landskabet, der markerer vandstanden i stenalderhavet. Her ligger stenalderens gamle kystlinie.

Når du på et kort eller i landskabet bevæger dig langs denne linie, fremstår et helt andet landskab end nutidens. Et landskab fyldt med lavvandede vige, smalle fjordarme og laguner. Stenalderhavet var varmere, mere salt og næringsholdigt end i dag. Langs den lange fligede og bugtede kystlinie bød stenalderhavet på et enormt righoldigt "spisekammer" med både fisk, pattedyr og ikke mindst skaldyr for den omgivende befolkning.

Den gamle stenalderkyst ligger for en stor del i dag skjult og bevokset med skov. Omkring den fredede køkkenmødding ved Marsilleborg - med de fantastisk smukke, højstammede bøge - og ved Katbjerg Odde, ses den også tydeligt flankeret af sommerhuse anlagt nøjagtigt på den gamle kystskrænt.

Den gamle stenalder-kystskrænt ved køkkenmødding-bopladsen "Marcilleborg".

I jægerstenalderen var skoven en tæt urskov og bøgetræet kom først til Danmark i løbet af bronzealderen for ca. 3.500 år siden.

3: Landskabet - En sø fra istiden?

Den sidste rest af dødishullet som i dag ligger i dyrket mark og næsten er helt tilgroet.

I skoven sydøst for Katbjerg Odde ligger flere gamle småsøer og tørvegrave som rummer en fin flora og fauna.

Da isen for omkring 15.000 år siden endelig havde sluppet sit tag i Danmark, efterlod den et råt og goldt landskab. Man ville nok have haft en fornemmelse af at stå i en stor forladt, rodet grusgrav.

På en mark, ca. 10 m over nutidens fjord, ligger et lille og nu næsten tilgroet vandhul. Søen ses også på det gamle målebords-kort fra omkring år 1800. Dette lille vandhul er en typisk repræsentant for et såkaldt "dødishul", hvor en kæmpemæssig "isterning" fra istidens gletchere under isens afsmeltning blev fanget og efterladt i landskabet og siden hen smeltede og dannede en lille sø.

Da klimaet endeligt blev mildere polerede vind, vejr og smeltevand efterfølgende landskabet.

4: Landskabet - Den tætte skov på skrænterne

Skovvejen gennem den smukke bøgeskov i Katbjerg Odde fredningen.

Flere steder i skoven ses terrasse-formede felter efter jernalderens og middelalderens marker.

Skoven på de stejle moræneskrænter mellem det opdyrkede agerland og fjorden er ikke helt almindelig. På grund af skrænterne har skoven mange steder stort set fået lov at passe sig selv og fremstår derved ikke som en moderne "velfriseret" og rentabel "økonomiskov". Den varierede bevoksning med løvtræer er for størstedelen selvsået, og med undtagelse af enkelte områder med nåleskov har skoven for en stor del karakter af ekstensivt drevet naturskov, som flankerer fjorden på allersmukkeste vis.

Det er dog kun få århundreder siden, at landskabet var langt mere åbent. Græsning med husdyr og ikke mindst intensiv udnyttelse af træ til både brændsel og tømmer havde siden middelalderen næsten udryddet skoven. Frem til så sent som i 1800-tallet henlå de nu skovdækkede områder for en stor del som hede, med store engarealer på de lavere liggende arealer mod fjorden.

5: Fredet køkkenmødding ved Marsilleborg

Marsilleborg-køkkenmøddingen set fra nord.

Bopladsen ligger i dag omkring 5 m. over havet. For 6.500 år siden lå den i vand-kanten på østsiden af en lille vig fra fjorden.

Muldvarpeskuddene bringer "syn for sagen" Her østers-, muslinge- og snegleskaller blandet med flinteredskaber fra bopladsen.

De mange strandskaller danner en kalkrig undergrund med gode levevilkår for en speciel flora.

Fire fredningssten i Bornholmsk granit og med indhugget kongekrone og "FM" for Fredet Mindesmærke" markerer den gamle boplads.

Måske så der sådan ud på bopladsen for 6.500 år siden.
Foto af ældre skoletavle.

Type: Boplads fra ældre stenalder / jægerstenalder

Datering: Ertebøllekultur 5.400 – 3.900 f.Kr.

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

På et lille plateau, ca. 5 m over nutidens vandspejl i Mariager Fjord, ligger en såkaldt køkkenmødding-boplads der er typisk for den sidste del af jægerstenalderen – den såkaldte Ertebøllekultur. Også senere i den efterfølgende bondestenalder har man søgt til kysterne for at jage, fiske og samle skaldyr.

I den kalkrige skovbund bringer muldvarpeskuddene syn for sagen: Muslinger, sneglehuse og østersskaller iblandet flinteredskaber, fiskeben og andet "husholdningsaffald" afslører de ellers skjulte affaldslag fra bopladsen og vidner om intensiv udnyttelse af fjordens rige ressourcer og jagtvildtet i den bagvedliggende urskov, som dengang var helt tæt.

Ertebøllekulturen er den sidste af de højt specialiserede jæger-samler kulturer som befolkede Danmark i de første 7.000 år efter den sidste istid. Det er også denne kulturgruppe som danner bindeleddet til den efterfølgende bondestenalder, hvor bofasthed, skovrydninger og dyssebyggeri slog igennem.

Bopladsen ved fjordbrinken har sikkert været besøgt i sommersæsonen og dengang nåede vandspejlet næsten helt op til bopladsen. Landhævningen har siden hen frilagt stranden nedenfor, og den gamle kystlinie fremstår derfor nu som en langsgående skrænt i skoven.

Fire fredningssten i granit med indhugget kongekrone og "FM" for "Fredet Mindesmærke" markerer det fredede bopladsområde. Gravning, bålbrænding og lignende er selvsagt ikke tilladt på dette enestående og meget smukke sted.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-175

Fredningsnr. 1713-37

Fredet år: 1937

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46690>

Beskrivelse 1948:

Køkkenmødding på Marsilleborgs Mark. I hjørnerne af det fredede stykke sat hvert sted en granit MS (i alt 4). To fordybninger på pladsen angiver vel de steder, hvor prøvegravning i sin tid har fundet sted. Fundnr. Nationalmuseet A33518-43.

Fredningssten sat 1937

6: Kalkovn på kystskrænt

Sten og en mindre vold på toppen af kystskrænten øst for Marcilleborg-bopladsen markerer stedet for en gammel kalkovn.

Type: Kalkbrændingsovn

Datering: Middelalder 1050 - 1536

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

Tekst:

I skovbunden på toppen af kystskrænten ovenfor køkkenmøddingbopladsen ligger mange kalk- og flintsten omkring en lav U-formet og temmelig forgravet jordvold. Volden er sikkert rester fra et af de mange ovnanlæg som i middelalderen blev benyttet til kalkbrænding.

En stor del af Mariagers rigdom i middelalder og nyere tid fremkom ved kalkproduktion og gennem en stor eksport heraf.

Mange steder på Mariagerkanten ligger kalken i undergrunden helt op til jordoverfladen og disse steder har – ligesom flinten i stenalderen - været udnyttet gennem århundreder. Udvinningen krævede dog enorme mængder af træ og i middelalderen blev området derfor efterhånden skovløst.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-271

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=135447>

Beskrivelse 1989:

U-formet jordvold 16 x 20 m i tværmål, på NNV-vendt skråning. I overfladen tæt koncentration af kalksten.

7: Sagn om begravelse eller ofring?

Den gamle løvskov på de gamle moræneskrænter langs Mariager Fjord byder på mange fine naturoplevelser. Her bækken i skoven mod Katbjerg Odde.

Type: Sagn / overlevering

Datering: ukendt

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

Tekst:

Ovennævnte sagn blev registreret under Nationalmuseets fredningsrejse i området 1948. Om det er sandt eller blot en "god fortælling" om ulykkelig kærlighed kan ikke afgøres.

Sagn og folkefortællinger er en righoldig kilde til oplevelse og forståelse af kulturlandskabet. Mange sagn og fortællinger om "de underjordiske kræfter", jætter og trold har også beskyttet vore fortidsminder mod ødelæggelse og indgreb. Selvom højene ifølge sagnene var kendt for at rumme store rigdomme med smykker og guld, var frygten for "de underjordiske" alligevel mange gange større. I sagnene er der utallige eksempler på, at det gik meget ilde for folk som alligevel forbrød sig mod gravfreden.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-196

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46707>

Beskrivelse 1948:

Her skal være fundet Ligene af en Mand og Kvinde bundet sammen ved Hænderne. Kvinden havde langt rødt Hår. Ligene var velbevaret. Meddelt mig af Bestyrer Ingvar Thomsen på Marsilleborg, der omtalte det som et Sagn fra Egnen.

8: Overpløjet gravhøj

Kun en svag forhøjning i skellet mellem juletræskulturen og skoven viser hvor storstensgraven har ligget.

Ved gården "Frandsbjerg" syd for dyssen ligger mange store sten fra markerne - og sikkert også fra de for længst sløjfede oldtidsminder.

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

Type: Sløjfet storstensgrav

Datering: Bondestenalder (3.900 – 1.700 f.Kr.)

Tekst:

De fleste af oldtidens gravanlæg er i dag ødelagte og helt forsvundne. På dette sted lå der i stenalderen endnu en dysse, som ifølge Nationalmuseets arkiver blev ødelagt allerede i midten af 1800-tallet.

I dag ses kun en ganske svag og helt udjævnet forhøjning på stedet, men ved den nærliggende gård "Frandsbjerg" ligger en stor bunke sten, som måske stammer herfra.

Vi kender ikke til fund fra stedet. Måske blev de opsamlet i forbindelse med ødelæggelsen, men er nu spredt for alle vinde.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-22

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46539>

Beskrivelse 1882:

Sløjfet Høj, i hvilken der har været et stort stensat Gravkammer, som for en Del Aar siden er bleven ødelagt.

9: Landskabet - Det åbne agerlandskab

Nutidens åbne kulturlandskab er opstået gennem årtusinders opdyrkning.

Ovenfor fjorden – på det mere flade land på toppen af de store moræneskrænter er landskabet i dag et opdyrket og menneskeskabt kulturlandskab. Muldjorden har igennem årtusinder været landets vigtigste "ressource" og er blevet intensivt udnyttet.

Agerbruget kom til området for mere end 5.000 år siden, og har siden ændret, udjævnet og omformet det oprindelige landskab. På intet tidspunkt er udviklingen dog sket så hastig som under efterkrigstidens industrialiserede landbrug og nutidens eksplosive udvikling af f.eks. bebyggelse og veje.

I et sådant landskab bliver fortidens spor undseelige eller måske helt udslettet. I det åbne kulturlandskab finder vi kun fragmenter fra fortiden: De fleste fortidsminder er helt forsvundet og ødelagt ved intensiv opdyrkning. Nogle blev dog reddet på målstregen gennem fredning eller lokal fremsynethed og ligger stadig synlige – men det er undtagelsen – og disse er tilmed ofte hård medtagne af århundreders skattejagt eller udnyttelse af f.eks. sten til byggemateriale.

10: Overpløjet gravhøj

Type: Overpløjet gravhøj

Datering: Oldtid – Bondestenalder (3.900 – 1.700 f.Kr. / bronzealder 1.700 – 500 f.Kr.)

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

Tekst:

Fra Nationalmuseets arkiver ved vi, at der her har ligget en gravhøj, Højen og alle spor herfra er nu helt fjernet og området har gennem århundreder været opdyrket. Der kendes ikke til fund eller anlæg fra højen.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-23

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46529>

Beskrivelse 1882:

Højene nr. 23-24: Sløifede Høje

11: Overpløjet gravhøj

Type: Overpløjet gravhøj

Datering: Oldtid – Bondestenalder (3.900 – 1.700 f.Kr. / bronzealder 1.700 – 500 f.Kr.)

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

Tekst:

Fra Nationalmuseets arkiver ved vi, at der her har ligget en gravhøj, Højen og alle spor herfra er nu helt fjernet og området har gennem århundreder været opdyrket. Ingen fund eller anlæg kendes fra højen.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-24

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46541>

Beskrivelse 1882:

Højene nr. 23-24: Sløifede Høje

12: Rest af bronzealdergravhøj (fredet)

Afgravede sten fra den gamle gravhøj ligger stadig i markskellet.

En svag forhøjning inde i det bevoksede markskel markerer stadig højen.

Panorama over den afgravede høj i markskellet set fra nordøst.

Type: Afgraved gravhøj i læhegn

Datering: Bronzealder (1.700 – 500 f.Kr.)

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

Tekst:

Løvkrattet og læhegnet mellem nutidens dyrkede marker beskytter her stadig det indtil 1 m. høje fundament af en ganske stor gravhøj. Højen blev bedømt ud fra dens type sikkert opført på stedet engang i bronzealderen. Store stenbunker omkring højen stammer sikkert fra den massive stenpakning, som sådanne høje oftest har. Vi kender ikke til fund eller anlæg fra højen, som allerede i 1882 var halvt bortgravet. I dag er højen glemt af de fleste, men når man ved det, kan man stadig godt se resterne af højen på stedet. Træbevoksningen i skellet er i øvrigt, sammen med småskovene på de nordvendte skrænter mod fjorden, rester af skovene som hørte under Mariager Kloster.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-25

Fredningsnr. 1713-40

Fredet år: 1949

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46542>

Beskrivelse 1882:

Høj, af hvilken Halvdelen er bortgravet.

Beskrivelse 1948:

Højrest 1 x 16 m, stærkt forgravet og særlig meget bortgravet af østsiden. Nær østsiden ligger stablet en masse sten, både håndsten, koltringer og blokke, de hidrører formentlig fra højen. Højen ligger i en træbevoksning, der rummer de sidste rester af Mariager klosterskov.

13: Kongehøj jættestue (fredet)

Kongehøjen set fra sydvest.

Det smalle indgangshul til østkammeret i Kongehøjen.

Imponerende tørmure med flade stenfliser udfylder mellemrummene mellem kamrenes bæresten. I Kongehøjens østkammer er murværket også adskilt med en delesten.

Stævnstenene i vestenden af Kongehøjen er indtil 2,7 m. høje og vejer mere end 10 tons.

Et kig ud gennem den smalle gang til det vestlige gravkammer i Kongehøjen.

Type: Langdysse med to jættestuekamre.

Datering: Bondestenalder ca. 3.200 f. Kr.

Adgang: Offentlig tilgængelig. Parkering ved jættestuen.

Link til Fortidsmindeguide:

http://www.nm.aaa.dk/fortidsminder/ft_detail.asp?id=1

Tekst:

http://www.nm.aaa.dk/fortidsminder/ft_detail.asp?id=1

Kongehøjen er en af Danmarks flotteste stenaldergrave fra bondestenalderen. Den danner centrum for denne hjemmeside baseret på en naturtro 3-dimensionel fotomodel med forklarende tekster, som du selv kan gå på opdagelse i.

Den 52 m. lange, 22 m. brede og indtil 3 m. høje jordhøj forsegler to stenopbyggede jættestuer, som har hver sin gang, der fører ind gennem højen fra den sydlige højside. Langs foden omgives højen af en næsten intakt randstenskæde med ikke mindre end 62 sten. "Stævnstenene" i vestenden er særligt store – indtil 2,7 m. høje og de to kamre dækkes hver af en enkelt gigantisk dæksten på mellem 15 og 20 tons. Opførelsen af Kongehøjen er stenalderarkitektur og –byggeri på højest plan. Det kan du også selv prøve kræfter med i "Byg din egen dysse"-spillet på denne hjemmeside.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-26

Fredningsnr. 1713-39

Fredet år: 1882

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46543>

Beskrivelse 1882:

Langdysse, 145 F. l. 59 F. br., c 10 F høj, bevokset med tæt Krat. I Kanten af Høien, langs begge Sider, ses en Række store Sten; i den østlige og vestlige Ende, hvor de ikke ere skjulte af Krattet, ere de 4-5 F. høje. 40 F. fra den vestlige Rand af Dyssen ligger i Overfladen af Høien en stor Sten, 10 F. 9 T. l 9 F 8 T br, der dækker et stenbygget Gravkammer. Dette bestaar af 7 Bæresten; mod Vest er en Sten borttaget. Kammerets Form kan ikke bestemtes angives, da Graven er fyldt med Jord til 1½ F. fra Overliggerens Underside. Høiens Retning er Ø-V.

Beskrivelse 1948:

Langhøj / dysse 3 x 22 x 52 m (SV-NØ). Østlig i højen ligger en vældig overligger 3 x 2,5 m stor, en af bærestenene ses mod SV. Nedgravning i top ses 3 steder (det ene er stedet med overliggeren). Randsten ses mod NV, S og NØ. Bevokset med træer og buske. FM 1892 MS 1915

14: Jættestuetomt vest for Kongehøj (fredet)

Tomten efter den afgravede "Dronningehøj" vest for "Kongehøjen".

Det ødelagte jættestuekammer set fra oven med afkløvet dæksten og tilstødende gang.

Oprindeligt var jættestuen helt indesluttet i en jord- og stenopbygget høj. Den blev åbnet engang i 1800-tallet og stenene fra højen er sikkert brugt som byggematerialer andetsteds.

Type: Afgravet høj med jættestuekammer

Datering: ca. 3.200 f. Kr.

Adgang: Offentlig tilgængelig. Trampesti fra parkering ved jættestuen Kongehøjen.

Link til Fortidsmindeguide:

http://www.nm.aaa.dk/fortidsminder/ft_detail.asp?id=1

Tekst:

I træbevoksningen ca. 180 m. vest for Kongehøjen ligger en ruin fra en lille jættestue med et meget illustrativt grundrids. Selvom denne grav blev fredet så tidligt som 1882 - samtidig med Kongehøjen - er dækstenene over kammeret og en af kammerets bæresten mod sydvest fjernet og genbrugt andetsteds. Over den næsten jordfyldte kammergang mod sydøst ligger stadig 2 dæksten, og på den afgravede høj omkring kammeret ligger adskillige afsprængte rester af fjernede og ophuggede sten.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-27

Fredningsnr. 1713-38

Fredet år: 1882

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46544>

Beskrivelse 1882:

Høj, 70 F. i Tværmaal, 14 F. høj, udgravet lige til Bunden. Deri en Gangbygning med Retning Ø-V: Gangen, der fører ind fra Syd, bestaar af 3 Sten i hver Side og er dækket af 2 Overliggere; en tredje, der har dækket over de to yderste Sten, er borttaget. Det ovale Gravkammer bestaar nu af 7 Sidesten; Overliggeren og en Stenblok i det sydvestlige Hjørne mangler; (se Pl. 29). Indvendig har Kammerets Høide været c. 6 F. 9 T. I Apoteker Mikkelsens Samling i Mariager findes fra denne Gangbygning et Fund, bestaaende af 6 Spydspidser, en tresidet Pilespids, to Flintflækker, nogle uforarbejdede Ravstykker og 2 Lerkar.

Beskrivelse 1948:

Høj 2,8 x 24 m. Midt i højen en udgravning i bunden af hvilken en lille jættestue med gang mod øst. Kamret 2 m langt og 1,7 m bredt. Over gangen to overliggere. Ingen overligger over kamret. FM 1892 MS 1915

15: Flintdolk, løsfund

Type: Løsfund fra mark

Datering: fra sen bondestenalder / dolktid 2.400 – 1.700 f.Kr.

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

Tekst:

Løsfunden flintdolk fra sen bondestenalder / dolktid 2.400 – 1.700 f.Kr.
Fundet i dyrket mark.
Har sikkert oprindeligt været medgivet som gravgave i en nu for længst fjernet grav på stedet.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-48

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46564>

Beskrivelse 1948:

*Lille flintdolk fundet paa gdr. Mads Madsens mark i Katbjerg.
Fundnr. Nationalmuseet: A39741*

16: Sløjfet storstensgrav

Type: Sløjfet storstensgrav (dysse eller jættestue)

Datering: Bondestenalder (3.900 – 1.700 f.Kr.)

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

Tekst:

Den østligste af de to nu helt fjernede og bortpløjede "Tvillingehøje", som har ligget tæt ud til Mariager-Hobro landevejen. Da Nationalmuseet besøgte stedet i 1882, var der stadig spor efter en af bærestenene fra kammeret i en storstensgrav. Højen var dog allerede kraftigt ødelagt og kun ca. 11 x 1,5 m. stor. I dag ses ingen spor efter højen og der kendes ej heller til fund fra den.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-34

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46550>

Beskrivelse 1882:

Høj, 5 F. høj, 33 F. i Tværmaal, udgravet lige til Bunden. En enkelt Sten, der har været Sidesten i et ødelagt Gravkammer, staar paa sin Plads i den vestlige Side af det udgravede Rum.

Beskrivelse 1948:

*Højen nu borte.
Fund: NM A39736*

17: Sløjfet storstensgrav eller gravhøj

Type: Sløjfet gravhøj

Datering: Bondestenalder (3.900 – 1.700 f.Kr. / bronzealder 1.700 – 500 f.Kr.)

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

Tekst:

Den vestligste af de to nu helt fjernede og bortpløjede "Tvillingehøje", som har ligget tæt ud til Mariager-Hobro landevejen. Da Nationalmuseet besøgte stedet i 1882 var højen allerede kraftigt ødelagt og kun ca. 10 x 2 m. stor. I dag ses ingen spor efter højen og der kendes ej heller til fund fra den.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-35

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46540>

Beskrivelse 1882:

Umiddelbart ved Siden af foregaaende [sb.nr. 34] en ligeledes helt udgravet Høi, 33 F. i Tværmaal, 7 F. høi.

Fund: NM A39736

18: Overpløjet gravhøj

Type: Overpløjet gravhøj

Datering: Oldtid – Bondestenalder (3.900 – 1.700 f.Kr. / bronzealder 1.700 – 500 f.Kr.)

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

Tekst:

Fra Nationalmuseets arkiver ved vi, at der her har ligget en gravhøj. Højen og alle spor herfra er nu helt fjernet gennem århundreders opdyrkning af marken. Der kendes ikke til fund eller anlæg fra højen.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-28

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46545>

Beskrivelse 1882:

Overpløiet Høi

Opdyrkingen har slettet alle synlige spor efter højen på marken.

19: "Rishøj", sløjfet bronzealdergravhøj

En afgravet forhøjning i markskellet er den sidste rest efter "Rishøj".

Rishøj set fra vest. Højens sydside er helt afgravet.

Stenene i en stor stendynge i markskellet stammer sikkert oprindeligt fra Rishøj.

Type: Gravhøj med stenkister

Datering: Ældre bronzealders afslutning omkring 1.000 f.Kr.

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

Tekst:

Gravhøjen "Rishøj" ses i dag kun af det trænede øje. Mest af alt ligner den en dyngede henkastet jord med marksten i det læhegnsbeplantede markskel. Netop markskellet og beplantningen er nok eneste grund til, at der overhovedet er noget tilbage af højen. På grund af den kraftige afgravning af højen blev den ikke beskyttet gennem fredning, men den indtil 2 m høje højtomt og -side kan dog udmærket stadig rumme fund og anlæg.

En tidligere ejer har oplyst, at der blev fundet små stenkister med brændte ben i højens midte. Sådanne næsten mandslange stenkister tilhører typisk overgangen mellem ældre og yngre bronzealder, hvor ligbrænding for første gang optræder i Danmark. Til at begynde med gravlagde man de brændte ben i stenkister. Senere - i yngre bronzealder, 1.000 – 500 f.Kr. - blev begravelser i urner efterhånden almindelige og ved bronzealderens afslutning helt enerådende. Sådanne gravurner blev også gravsat i højsiden af gamle gravhøje. En gravhøj rummer derfor som regel flere gravlæggelser fra forskellig tid og af forskellig udformning.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-29

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46546>

Beskrivelse 1882:

Høj, 13 F. høj, overgroet med tæt krat; i Toppen en flad Fordybning.

Beskrivelse 1948:

Højrest 3 x 24 m. Noget mere end den vestre halvdel er fuldstændig bortgravet. Paa Nord- og Vestsiden gravet en gang ind. Bevokset med græs og buske, i hjørne af ager. I denne høj, der nu er halvt sløjfet skal ifølge gdr. Mads Madsen, Katbjerg være fundet et par smaa stenkister med brændte ben temmelig dybt i højens midte. [[Frigivet]]

20: Sløjfet dyssekammer

Type: Dyssekammer

Datering: Ældre bondestenalder, Tragtbægerkultur 3.900 – 2.800 f. Kr

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-176

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46691>

Beskrivelse 1948:

Dyssekammer under flad Mark

Fundnr. Nationalmuseet: A9731-42

23: Overpløjet gravhøj

Type: Gravhøj eller storstensgrav

Datering: Oldtid (sikkert bondestenalder 3.900 – 1.700 f. Kr. eller ældre bronzealder 1.700 – 1.000 f.Kr.

Adgang: På privat mark / ejendom – kun adgang efter tilladelse fra ejer.

Tekst:

Her har der ifølge Nationalmuseets arkiver ligget en gravhøj.

Den var allerede fjernet, da Nationalmuseet besøgte stedet i 1882, og vi kender hverken til fund eller nærmere oplysninger om den.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-39

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46555>

Beskrivelse 1882: *Sløjfet Høj.*

21: Jordhøj jættestue (fredet)

Jordhøj og Ormhøj jættestuerne set fra øst. I dag omgivet af dyrket marker som er helt forskellig fra stenalderens løvskov og små lysninger med de første marker.

Jordhøj-jættestuen ligger helt intakt i den beskyttende høj.

Indgangspartiets randsten og stenlægninger i højen under udgravningen i 1964. Stenene ligger stadig i højen.

Foran indgangen lå et tykt lag af lerkarskår fra ofringer til de afdøde.

Type: Jættestue i høj.

Datering: Ældre bondestenalder, Tragtbægerkultur 3.900 – 2.800 f. Kr.

Adgang: Offentlig tilgængelig. Trampesti fra landevej i skel af mark.

Link til Fortidsmindeguide:

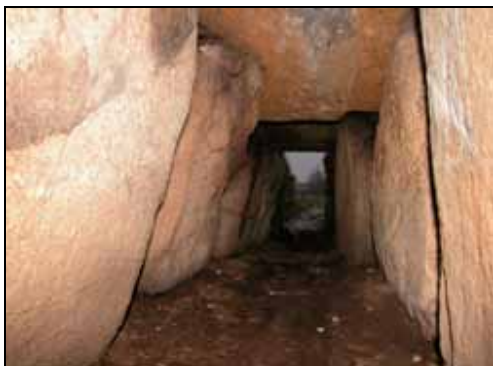
http://www.nm.aaa.dk/fortidsminder/ft_det ail.asp?id=1

Tekst:

Jættestuen Jordhøj er en af de ganske få, helt bevarede jættestuer vi har i Danmark. Stenalderens storstensgrave er i dag som regel kun ruiner af oldtidens imponerende bygningsværker.

Set udefra er Jordhøj en 27 x 5 m stor tørve- og stenopbygget høj. Fra sydøstsiden leder en 6 m lang gang frem til et 3 m langt gravkammer inde i højen. Gravkammeret er opbygget af 7 bæresten og dækkes af to enorme dæksten. Alle mellemrum mellem gang- og kammerstenene er udfyldt med opstablede flade sten, som danner den såkaldte "tørmur". Herved blev graven helt forseglet for indtrængende vand og jord.

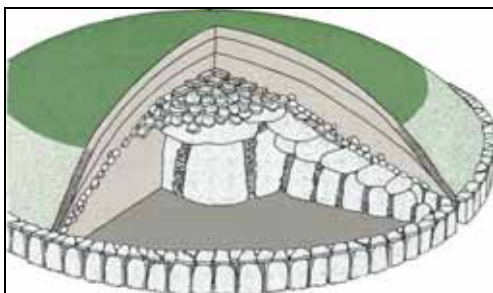
Jordhøj er undersøgt flere gange. Først af Nationalmuseet i 1890 og senere af Moesgård Museum i 1964-65. Resultaterne herfra dannede et vigtigt grundlag for forståelsen af jættestuernes opbygning og funktion, og fra udgravningerne er der mange fine fund.

Et kig ud gennem den smalle kammergang til Jordhøj-jættestuen.

Den smukke tørmur mellem de tonstunge bæresten er tætnet med birkebark, ler og knust flint.

Tværsnit gennem Jordhøj-jættestuen.

På top af tørmursfliserne mellem kammerets bæresten lige inden for indgangen har der været en lille hylde til offergaver.

Rekonstruktionstegning fra byggeri af en jættestue. De store dæksten trækkes på plads med en A-bom og træstammer.

Randsten og stenspækning i Jordhøj under 1964-udgravningen.

21: Jordhøj jættestue, fortsat

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse:

140706-36

Fredningsnr. 1712-84

Fredet år: 1890

Link til Dansk Kulturhistorisk

Centralregister:

<http://www.dkonline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46552>

Beskrivelse 1882:

Høj, 55 F. i Tværmaal, 13 F. høj, fuldstændig bevaret. I Randen sidde enkelte større Sten.

Beskrivelse 1948:

*Høj 5 x 27 m, "Jordhøj". Mod SØ ses en stensat gang, der åbner ind til en jættestue. Åbningen meget lav, en jernlåge for. Græs-lynggroet, lidt buskvækst. I ager. Fredningen står dog ikke i tingbogen. FM 1890 MS 1915
Fundnr. Nationalmuseet: A9683-9708, A26195-96, A9709-9730*

22: Ormhøj jættestue (fredet)

Jordhøj og Ormhøj-jættestuerne på marken i dag set fra øst. Jættestuerne er kun enkelte af oprindeligt mange lokale fortidsminder.

Gravkammeret i Ormhøj. Til venstre åbningen til bikammeret og til højre den inderste dæksten over kammergangen.

Ormhøj-jættestuens langovale gravkammer set fra nord.

En stor afsprængt sten ved foden af Ormhøj er måske et stykke af de fjernede dæksten over gravkammeret.

Det lille bikammer i sydvest-hjørnet af Ormhøj-jættestuen. På kammargulvet ligger et stykke af de fjernede dæksten.

Type: Jættestue i høj med bikammer.

Datering: Ældre bondestenalder, Tragtbægerkultur 3.900 – 2.800 f. Kr

Adgang: Offentlig tilgængelig. Trampesti fra landevej i skel af mark.

Link til Fortidsmindeguide:

http://www.nm.aaa.dk/fortidsminder/ft_detail.asp?id=1

Tekst:

Jættestuen Ormhøj er en åben ruin af en stor jættestue. Oprindeligt har kammeret været helt indesluttet og forsejlet i en gravhøj ligesom ved Jordhøj og Kongehøjen. De store dæksten over gravkammeret er fjernet i gammel tid og sikkert slået til stenkvadere og genbrugt som byggematerialer. Det siges at nogle af stenene er blevet brugt til Viborg Domkirke. Med undtagelse af den inderste dæksten mangler disse også i gangen. Til gengæld får man ved Ormhøj en fin oplevelse af grundplanen i en jættestue. Ormhøj er også meget speciel ved at der i vestsiden af kammeret er tilføjet et lille bikammer, som måske har været forbeholdt gravlæggelser af særlige personer eller slægter. Ormhøj blev undersøgt af Nationalmuseet i 1890 og der er flere flotte fund herfra.

ID:

Nationalmuseets sognebeskrivelse: 140706-37

Fredningsnr. 1712-83

Fredet år: 1890

Link til Dansk Kulturhistorisk Centralregister:

<http://www.dkconline.dk/wincgi/dkc.exe?Function=GetLokalitet&Systemnr=46553>

Beskrivelse 1882:

Høj, 50 F. i Tværmaal, 8 F høj. I Overfladen ses to store Sten, liggende paa Kant. De synes at have været Dæksten i et udgravet, men atter tilkastet Gravkammer.

Beskrivelse 1948:

Høj 3,5 x 18 m. "Ormehøj". Noget forgravet. Rummer jættestue med bikammer, udgravet og synlig fra højens top. Hovedkammeret, der nærmest er ovalt, har ingen dæksten. Bikamret, der er som en niche VSV for hovedkammeret, har dæksten, og det samme har det inderste af gangen. Bevokset med græs og buske. I ager. Fredningen står dog ikke i tingbogen. FM 1890 MS 1915. Fundnr. Nationalmuseet A9709-9730, A9682-9708